

**W kierunku doskonałości w osiągnięciach
naukowych:**

publikowanie, recenzowanie i redagowanie

Rzetelność badawcza gwarantuje,
że raportowanie i upowszechnianie wyników
odbywa się w sposób przejrzysty, uczciwy
i obiektywny

Jak wybrać czasopismo naukowe?

Dzielenie się wynikami badań z resztą społeczności naukowej jest kluczem do rozwoju Twojej kariery oraz dyscypliny (dziedziny), którą się zajmujesz. Niemniej jednak rosnąca liczba publikacji wydawanych każdego roku, wraz ze wzrostem liczby nadużyć i oszustw wydawców, może sprawić, że **wybór godnego zaufania czasopisma** do opublikowania Twoich badań będzie naprawdę trudny.

Przed wysłaniem manuskryptu do danego czasopisma:

- upewnij się, że jest to czasopismo godne zaufania, a jego zakres tematyczny jest zgodny z tematyką Twojej pracy;
- upewnij się, że wybrane czasopismo pomoże Ci wzmocnić pozycję i zwiększyć szanse na cytowanie, co przyczyni się do rozwoju Twojej kariery naukowej;
- upewnij się, że Twój artykuł będzie indeksowany i łatwy do znalezienia.

Czasopismo z otwartym dostępem czy czasopismo tradycyjne?

To nie jest najważniejsze pytanie, jakie należy sobie zadać, ponieważ Twoim pierwszym celem musi być **publikacja w dobrym czasopiśmie** – najlepszym z punktu widzenia Twoich interesów. Aby to zrobić, warto **ocenić** z różnych perspektyw **ryzyko i korzyści** wynikające z takiej publikacji. Dopiero wtedy badacze powinni zastanawiać się nad **wysokością opłaty publikacyjnej**.

W krajach Unii Europejskiej rośnie zainteresowanie **otwartym dostępem** (open acces), czyli wolnym i powszechnym dostępem do treści. Wzrost zainteresowania sprzyja zwiększeniu finansowania badań publikowanych w ten sposób.

Z punktu widzenia badacza, to autorzy są właścicielami artykułów dostępnych w ramach open acces, a nie czasopismo. W rzeczywistości cały ruch otwartego dostępu i licencje takie jak np. Creative Common zostały wprowadzone właśnie w celu odzyskania akademickiej własności tego, co publikują naukowcy.

Ze społecznego punktu widzenia publikowanie w czasopiśmie gwarantującym otwarty dostęp zwiększa przejrzystość i daje społeczeństwu możliwość znalezienia informacji i skorzystania z nich. Każdy, kto jest zainteresowany (np. jako pacjent) wynikami badań klinicznych, może zajrzeć do rejestru takiego jak [ClinicalTrials.gov](https://clinicaltrials.gov).

W obszarach tematycznych, w których informacje są naprawdę ważne dla opinii publicznej, lub w przypadku sytuacji nadzwyczajnej, artykuły są zazwyczaj ogólnodostępne nie tylko dla wszystkich badaczy, ale również dla każdego obywatela. Przykładem tego jest sytuacja związana z epidemią koronawirusa.

W innych dyscyplinach niż nauki o zdrowiu, publikowanie w ramach otwartego dostępu może zagrażać interesom handlowym. Niemniej jednak przejrzystość wyników badań jest ważna, aby każdy mógł je poznać, sprawdzić i powtórzyć i aby żadne badanie się nie zmarnowało.

Uważaj na „drapieżne czasopisma”!

Rośnie liczba czasopism drapieżnych: są to czasopisma, które podszywają się pod rzetelne pisma naukowe, jednak nie są indeksowane i nie zachowują odpowiedniej procedury recenzowania. Często mają tytuły podobne do renomowanych czasopism; nawet wyglądają jak one i publikują różne wskaźniki, takie jak globalny wskaźnik oddziaływania (Impact Factor), co sprawia, że ich rozpoznanie jest trudne nie tylko dla młodych badaczy, ale także dla doświadczonych naukowców.

Jak je zweryfikować?

- Sprawdź, czy Twój kolega/koleżanka znają dane czasopismo, przeczytali w nim jakiegokolwiek artykuły i czy łatwo jest w nim znaleźć najnowsze artykuły.
- Sprawdź, czy możesz łatwo zidentyfikować wydawcę i jego dane kontaktowe oraz czy jest on członkiem znanej inicjatywy branżowej, takiej jak [Komitet ds. Etyki Publikacji \(Committee on Publication Ethics – COPE\)](#).
- Jeśli jest to czasopismo z otwartym dostępem, sprawdź, czy znajduje się na liście [Directory of Open Access Journals \(DOAJ\)](#); należy do [Open Access Scholarly Publisher's Association \(OASPA\)](#); czy jest hostowane na jednej z platform internetowych należących do [INASP Journals](#) (dla czasopism publikowanych w Bangladeszu, Nepalu, Sri Lance, Ameryce Środkowej i Mongolii) lub [w African Journals Online \(AJOL dla czasopism afrykańskich\)](#).
- Sprawdź, czy rozpoznasz członków rady naukowej czasopisma; czy jest jasno określone, jakiej procedury recenzowania czasopismo używa i jakie opłaty będą naliczane, kiedy i za co.

Tylko wtedy, gdy ta weryfikacja wypadła pozytywnie, możesz być pewien/pewna, że nie jest to „drapieżne czasopismo” i możesz czuć się bezpiecznie, przesyłając tam swój artykuł.

Źródło: thinkchecksubmit.org

Procedura recenzowania

Przesyłając artykuł do czasopisma, w którym Twoja praca będzie recenzowana i redagowana, powinieneś/powinnaś spodziewać się profesjonalnego doświadczenia wydawniczego. W artykule „[Co to jest otwarta recenzja naukowa? Przegląd systematyczny](#)”, opublikowanym w F1000Research, Tony Ross-Hellauer pisze, że „recenzja naukowa to formalny mechanizm zapewniania jakości, w ramach którego manuskrypty naukowe, takie jak artykuły w czasopismach, prace grantowe lub artykuły konferencyjne są

poddawane kontroli innych osób, których opinie i oceny są następnie wykorzystywane do poprawy manuskryptu i na podstawie których podejmuje się ostateczne decyzje dotyczące wyboru artykułów do publikacji”. Recenzja naukowa spełnia dwie główne funkcje. Są to, jak dalej pisze Ross-Hellauer: „techniczna ocena zasadności lub solidności pracy pod względem metodologii, analizy i argumentacji oraz pomoc w redakcji poprzez ocenę nowości lub oczekiwanego wpływu danego utworu”.

Procedury recenzowania

Recenzja po publikacji

Artykuł jest publikowany, następnie recenzowany i dopiero ostateczna wersja artykułu jest uważana za wersję nadającą się do indeksowania. Wszystko jest widoczne online, nawet te prace/manuskrypty, które zostały ostatecznie odrzucone, w tym nazwiska recenzentów, co i kiedy napisali, jak odpowiedzieli na to autorzy.

Otwarta recenzja naukowa

Może to być proces, w którym jeszcze przed publikacją znane są zarówno recenzje, jak i nazwiska recenzentów. Mogą być podawane tylko nazwiska recenzentów, ale nie sama recenzja lub też publikowane są same recenzje, bez nazwisk recenzentów.

Recenzja konsultowana

Recenzenci mają możliwość rozmawiania ze sobą i dyskusji w czasie całego procesu recenzowania. W tym celu organizuje się specjalny panel ekspercki. W rezultacie autorzy otrzymują jedną ostateczną recenzję, wspólnie wypracowaną przez recenzentów i redaktorów.

Tzw. ślepa recenzja

Recenzja może być wykonana metodą pojedynczej ślepej próby (co jest standardem np. w biomedycynie), w której recenzent zna nazwiska autorów, ale nie na odwrót; lub podwójnie zaślepioną próbą, co jest bardzo powszechne w naukach humanistycznych i społecznych, gdzie ani recenzent, ani autor nie wiedzą, kim jest druga strona.

Recenzja „bez wyników”

Recenzenci najpierw sprawdzają metodologię i podejście do badań, po czym informują autorów, czy to akceptują. Po uzyskaniu wyników autorzy przesyłają uzupełniony artykuł do czasopisma. Na tym etapie jest on już prawie przyjęty do druku.

Chociaż **procedura otwartej recenzji naukowej** zwiększa przejrzystość i rozliczalność badań, **wyduje się, że jest łatwiejsza w dyscyplinach STEM** niż w naukach humanistycznych i społecznych, gdzie oprócz obiektywnych danych w grę wchodzi także podziały paradygmatyczne i argumenty subiektywne.

Istotną przeszkodą do przewyższenia w otwartej recenzji jest **obawa recenzentów**, zwłaszcza młodych badaczy, dotycząca tego, jak może być odbierana krytyka pracy kolegów,

głównie badaczy o uznanej pozycji. Obawiają się, że dostęp do wystawianych przez nich recenzji może wpłynąć na ich karierę.

Kolejnym wyzwaniem jest **przejrzystość systemu**. Nawet w czasopiśmie, w których procedura recenzowania jest przejrzysta, czytelnicy widzą tylko to, co zostało opublikowane, a nie to, co zostało odrzucone, nieznane są też powody odrzucenia. Jedynym w pełni przejrzystym, w tym rozumieniu, czasopiśmie jest [F1000Research](#).

Dla redaktorów i wydawców

Decyzje redakcyjne - czy redaktorzy mogą reprezentować sprzeczne interesy? Otwartość w podejmowaniu decyzji

Podobnie jak badacze piszący wspólnie artykuł, tak i redaktorzy czasopism powinni zgłaszać wszelkie finansowe lub pozafinansowe konflikty interesów. Według Any Marusic i Rafaela Dal-Ré: „W przypadku czasopism reprezentujących różne dyscypliny i mających różny wpływ na społeczność naukową, przejrzystość

informacji o wydawcy [o konfliktach interesów] w ciągu ostatnich 12 lat nie uległa poprawie pomimo większej świadomości i opublikowanych dowodów w tym temacie... Redaktorzy, którzy otrzymują honorarium, niezależnie od kwoty, również mogą podejmować decyzje stronnicze, choć czasami w kierunku

przeciwnym do oczekiwanego” (na podstawie „[Getting more light into the dark room of editorial conflicts of interest](#)”, Journal of Global Health, czerwiec 2018).

Aby zwiększyć przejrzystość i otwartość procesu podejmowania decyzji, czasopisma powinny ujawniać redakcyjne konflikty interesów dotyczące samej publikacji i jej poszczególnych redaktorów. Te deklaracje dotyczące konfliktu interesów powinny być widoczne i odpowiednio zindeksowane, aby umożliwić ich łatwą identyfikację w bibliograficznych bazach danych.

Poprawianie opublikowanej pracy

Według COPE, instytucji zajmującej się etyką publikacji, redaktorzy czasopism powinni rozważyć wycofanie publikacji, jeśli mają wyraźne dowody, że przedstawione w niej wyniki badań są niewiarygodne z powodu niewłaściwego postępowania badacza, fałszerstwa lub niezamierzonego błędu.

Czasopisma powinny również zwracać uwagę na wyniki, które zostały już gdzieś wcześniej opublikowane bez odpowiedniego pozwolenia na publikację lub bez uzasadnienia, na plagiaty, nieetyczne badania, naruszenie kwestii prawnych lub na poważny konflikt interesów, którego autorzy nie ujawnili. Artykuły opublikowane w ramach zmanipulowanego

procesu recenzowania również mogą zostać wycofane.

Jeśli czasopismo lub grupa autorów zdecydują się wycofać artykuł, wiadomość o tym powinna wyraźnie identyfikować wycofany artykuł i powinna być jawna, udostępniona wszystkim czytelnikom, o ile to tylko możliwe. Ważne jest, aby podać, kto wycofuje daną publikację, a także z jakiego powodu.

Dla wydawców i badaczy

Jak radzić sobie z zarzutami nieuczciwych praktyk wydawniczych w czasopiśmie?

Chociaż standardy autorskie są takie, że wszyscy badacze są odpowiedzialni za cały artykuł, zwykle jest tzw. gwarant, osoba zgłaszająca artykuł, która jest odpowiedzialna za ogólną spójność artykułu i która bierze na siebie odpowiedzialność w przypadku niewłaściwego postępowania ze strony czasopisma.

W dobie nauki opartej na współpracy, w której grupy badawcze są duże, ocena rzetelności artykułu staje się coraz trudniejsza. W tym sensie elektroniczne zarządzanie danymi i ich wymiana umożliwiają lepszą kontrolę i większą świadomość. Ta kontrola jakości jest niezbędna, aby zapobiec celowym lub niezamierzonym błędom.

W przypadku postawienia zarzutów nieuczciwych praktyk wydawniczych lub wykrycia błędu, może zostać

opublikowane sprostowanie. Jeżeli błąd doprowadził do błędnych wniosków, artykuł należy wycofać. Niektóre czasopisma pozwalają na wymianę wycofanego artykułu na inny.

Autorki opracowania: Cristina Sáez, Ana Marusic, Uniwersytet w Splicie, Szkoła Medyczna, Chorwacja

Obrazy: iStock by Getty Images

Opracowanie dotyczące publikacji jest częścią serii Etyczny Badacz, opracowanej w ramach projektu Path2Integrity, realizowanego w ramach unijnego programu badań i innowacji Horyzont 2020, który ma na celu podnoszenie świadomości na temat rzetelności badań w ramach nauki argumentowania na rzecz odpowiedzialnych badań i ich rzetelnych wyników. Głównym celem projektu jest wyjaśnienie, jak ważne dla naukowców i społeczeństwa są budowanie i wzmacnianie kultury rzetelności badawczej.

**Można również
zapoznać
się z innymi
opracowaniami
dotyczącymi:**

Mentoringu
Odpowiedzialności badawczej
Środowiska naukowego
Przejrzystości oraz ochrony
danych i wyników

Rzetelność badawcza:

jest gwarancją jakości nauki i technologii, nauk społecznych i humanistycznych;

chroni reputację i karierę badaczy oraz organizacji naukowych;

przyczynia się do postępu społecznego, zaufania i odpowiedzialności w nauce i technologii, naukach społecznych i humanistycznych;

pozwala uniknąć negatywnych skutków społecznych i marnowania zasobów, czasu i wysiłku.

www.path2integrity.eu

Path Integrity

Projekt jest finansowany z unijnego programu badań i innowacji Horyzont 2020 w ramach umowy grantowej nr 824488